

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Erittäin kielteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto suhtautuu erittäin kielteisesti lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen.

Lakimuutos heikentäisi osapuolten mahdollisuuksia ja oikeutta vaikuttaa oman asiansa käsittelyyn.

Poliisin ja syyttäjä ohjaa sovitteluun lähisuhdeväkivaltatapauksia, jotka ovat pääsääntöisesti lieviä. Tiedossa olevaa toistuvaa väkivaltaa ei sovittella, eikä samojen osapuolten välistä lähisuhdeväkivaltaa sovittella kuin kertaluontoisesti. Sovittelu on osapuolille täysin vapaaehtoista ja suostumuksen sovittelulle voi perua missä tahansa prosessin vaiheessa ja sovittelu voidaan keskeyttää myös ammattihenkilöstön toimesta missä vaiheessa prosessia tahansa. Lähisuhdeväkivalta on virallisen syytteen alainen rikos ja päätökset rikosprosessin etenemisestä sovittelun jälkeen tehdään syyttäjän ja poliisin toimesta, ei sovittelutoimistoissa.

Kuten Laki rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015 sanoo, tulee sovittelun olla aina uhrin edun mukaista ja rikoksesta epäillyn tulee vahvistaa tapahtumainkulun pääasialliset tosiseikat sekä ottaa vastuuta teoistaan. Jos epäilty siis kiistää tehneensä tapahtuneessa väkivaltaa, ei edellytykset sovitteluun täyty ja asian käsittely palautetaan takaisin sovittelualoitteen tehneelle viranomaiselle.

Sovittelun edellytysten arvioinnissa otetaan lisäksi huomioon myös osapuolten voimavarat ja osapuolten motiivi osallistua sovitteluprosessiin. Motiivina ei voi olla se, että osallistumalla

sovitteluun, voitaisiin välttyä oikeuskäsittelyltä. Sovittelun edellytysten selvittämisen yhteydessä ammattihenkilöstö tarjoaa palveluohjausta kaikille osapuolille. On tärkeä ohjata uhrin lisäksi myös tekijä palveluiden piiriin, jotta väkivaltainen käytös saataisiin loppumaan.

Sovittelupalvelu on osapuolille kertaluonteinen mahdollisuus päästä käsittelemään tapahtunutta, pohtimaan väkivallan vaikutuksia itseensä ja läheisiin sekä sovittelussa on mahdollisuus tulla kuulluksi turvallisessa ilmapiirissä. Sovittelusta voi olla osapuolille hyötyä, vaikka sopimusta ei syntyisikään, sillä sopimus ei ole prosessin päätavoite. Sovitteluprosessiin kuuluu aina ensin yksilötapaamiset, eli sovittelijat tapaavat osapuolet aina erikseen. Tapaamisten jälkeen sovittelijat keskustelevat ammattihenkilöstön kanssa esille tulleista asioista ja edellytysten arviointia tehdään koko prosessin ajan. Yksilötapaaminen voi osapuolille olla ensimmäinen paikka missä he tulevat kuulluksi ja saavat puhua arkaluonteisistakin asioista luottamuksellisessa sekä turvallisessa ilmapiirissä. Sovittelussa uhrilla on myös mahdollisuus saada hyvitys tapahtuneesta ja rahallinen korvaus nopeammin kuin oikeuskäsittelyssä.

Jos lähisuhdeväkivaltatapausten sovittelu pääsääntöisesti lopetetaan, ei se tarkoita sitä, että kaikki tapaukset etenevät automaattisesti oikeuskäsittelyyn. Jos syyttäjä tekee asiassa rajoittamispäätöksen tai syyttämättäjäyttämispäätöksen, asiaa ei käsitellä missään. Osapuolet eivät pääse käsittelemään tapahtunutta, he eivät saa apua eikä työkaluja väkivallan kierteestä irrottautumiseen. Tämä voi johtaa väkivallan uusiutumiseen. Uhri voi kokea myös, ettei epäilylle tullut tapahtuneesta minkäänlaisia seuraamuksia. Epäilty saa käsityksen, että väkivaltainen toiminta on hyväksyttyä, sitä kun ei tarvitse käsitellä missään. Meillä on esimerkkejä siitä, kuinka oikeuskäsittelyssä epäilty saa sakot, jotka uhri maksaa hänen puolestaan, kun epäillyllä ei ole tuloja.

Sovitteluprosessi on lisäksi oikeuskäsittelyä nopeampi tapa puuttua ja päästä käsittelemään tapahtunutta. Myös asiakaspalautteiden ja tutkimustiedon mukaan (VN TEAS, 2023) sovittelu on laadukasta ja rikoksen osapuolia sekä yhteiskuntaa monella tasolla palveleva.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen ei johda automaattisesti siihen, että kaikissa rikosepäilyissä nostettaisiin syyte. Lieviä rikoksia, joiden käsittely päättyy näytön puutteen vuoksi, ei käsitellä missään, eivätkä osapuolet saa apua ongelmiinsa. Ja jos asia eteneekin oikeusteitse, osapuolet voivat joutua odottamaan asian käsittelyä useita vuoksia ilman minkäänlaisia tukitoimia ja apua. Se vaikuttaa uhrin sekä perheiden hyvinvointiin ja turvallisuuden tunteeseen.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Lähisuhde- ja perheväkivalta on hyvin monimuotoista. Se ei ole ainoastaan pariskunnan välistä, vaan myös esim. vanhemman ja lapsen, aikuisten sisarusten tai muiden sukulaisten välistä. Sovittelussa

myös monet tapaukset ovat puolin ja toisin tapahtuvaa väkivaltaa, joissa molemmat osapuolet ovat sekä epäiltyjä että asianomistajia. Tärkeää on myös, että nuorten seurusteluväkivaltaa olisi mahdollista sovittelulla, jotta he saavat palveluohjausta tarvittavan avun piiriin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja väkivaltainen käytös saadaan sitä myöten loppumaan.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Sovittelun rajaaminen rikosnimikkeiden perusteella on haasteellista. Rikosnimikkeet voivat muuttua rikosprosessin aikana. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa syyttäjä ratkaisee, vaaditaanko asiassa rangaistusta. On tärkeämpää kiinnittää huomiota osapuolten tilanteeseen, voimavaroihin sekä tarpeisiin omassa rikosasiassaan. Sovittelussa arvioidaan jokaista sovittelualoitetta yksilöllisesti ja selvitetään jokaisen rikosasian edellytyksiä erikseen sovitteluun.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

Kaikki sovittelualoitteet eivät etene automaattisesti sovitteluprosessiin. Niitä rajataan jo poliisin ja syyttäväviranomaisten sekä myös sovittelutoimistojen toimesta.

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltämisen sijasta huomio tulisi kiinnittää sen edelleen kehittämiseen.

Sovittelu ei koskaan tarkoista sitä, etteikö asia voi edetä myös oikeusteitse. Lopullisen ratkaisun asian etenemisestä oikeusprosessissa tekee aina syyttäväviranomainen.

Selvitysluonnoksessa on mainittu, että sosiaalihuollossa ei ole sovittelua vastaavaa palvelua, joka olisi tarkoitettu lähisuhteen molemmille osapuolille. Valtiontaloudenkin kannalta on järjetöntä luopua tästä lakisääteisestä sovittelupalvelusta. Sovittelulle on selkeästi tarvetta ja sen kehittämiseen on käytetty vuosien aikana paljon resursseja. Kerätyn asiakaspalautteen perusteellakin tiedetään, että lähisuhdeväkivallan sovitteluun osallistuneet asiakkaat ovat vielä tyytyväisempiä sovittelupalveluihin kuin muut asiakkaat.

Keränen Minna
Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto - Sovittelutoiminnan
vastaava Minna Keränen